

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
POBOČKA V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1966

BRNO 1967

absichtlichen Zersplitterns festzustellen. Offensichtlich wurden sie also nur als gewöhnliche Speiseüberreste in der Zeit des Überflusses fortgeworfen, ohne dass sie näher bearbeitet oder anders ausgenutzt worden wären.

Auf Wunsch der fachmännischen Mitarbeiter ist an einer leicht zugänglichen Stelle ein Teil der Anhäufung in einer günstigen Zusammenstellung zur Herausnahme en bloc vorbereitet worden, die für die Exposition des Mährischen Museums bestimmt war. Aus technischen Gründen gelang es allerdings nicht, diese Gelegenheit für den Erwerb dieses einmaligen Exponates auszunützen.

Auf der Grabung praktizierten zwei Museumstechniker aus Halle und vier Studenten aus der DBR, Prof. B. Frenzel nahm Erdproben von wichtigen Profilen zur Durchführung der Pollenanalyse ab. Die Ausgrabung sowie das Depositarium der Funde aus Pavlov im Institutsgebäude der Expedition in Dolní Věstonice, besuchten weit mehr ausländische Forscher, als in anderen Jahren. Einige von diesen wollten durch geäußerte Gedanken und Erfahrungen zu einem erfolgreichen Verlauf der weiteren Arbeiten auf den paläolithischen Siedlungen unter den Pollauer Bergen beitragen.

SONDÁŽNÍ PRÁCE NA PALEOLITICKÉ STANICI PAVLOV II Okres Břeclav

BOHUSLAV KLÍMA

Tab. 3

Výzkum paleolitických sídlišť pod Pavlovskými kopci využil příznivého podzimního počasí v druhé polovině října 1966 k provedení nového výkopu na stanici Pavlov II (AR XIII, 1961). Celkem bylo provedeno osm malých zjišťovacích sond na pozemku V. Michny, který na zbylé ploše své záhumenky chce vysadit v dohledné době znovu vinici. Šlo tedy v podstatě o záchranný výzkum, neboť kulturní vrstva zde leží v útržcích a v troskách jen mělce pod povrchem a z velké části byla již dříve zničena obděláváním. O této skutečnosti znovu hovořily výsledky pěti sond. Ukázaly, že na velké části prošetřované parcely nelze z kulturní vrstvy již ničeho zachrániti. Jen tři sondy při hranici se sousední parcelou zachytily kulturní paleolitickou vrstvu ještě překrytou slabou sprašovou návějí a neporušenou. Jedna ze sond byla pak rozšířena v menší výkop o rozloze 2×10 metrů. Také u protilehlé hranice sousední parcely byly otevřeny dvě další zjišťovací šachtice. Napověděly, že původní povrch s náleзовým horizontem se zahlubuje směrem k obci Pavlovu a proti svahu pod čistou spraš, nabývající stále více na mocnosti. V hloubce 120–180 cm zde probíhá popelovitá poloha jen s ojedinělými doklady po osídlení ve zcela slabém zahlinění až 30 cm nad zbytky rozrušené interstadiální hnědozemi a tedy ve stejných stratigrafických podmínkách jako na hlavním pavlovském sídlišti.

Na ploše rozšířeného výkopu se podařilo zachytit skupiny kostí, dvě ohniště a popelovitou vrstvu v hnízdech o mocnosti až 10 cm, na některých místech zcela bez zjevného porušení. Směrem od ohnišť se vytrácela a tam, kde byly dříve vysázeny hlavy vinné révy, nebyla rovněž patrná. Při výzkumu nebyly pozorovány ani žádné záměrné úpravy terénu, zejména různá zahloubení, v nichž by se kulturní vrstva byla zachovala bez druhotných zásahů. Také ohniště byla založena jen na otevřeném povrchu bez zahlubování, ohraničovaly je však skupiny přepálených vápenců. Kolem ohnišť se soustřeďovaly i nálezy hmotné kultury a zvířecí kosti. Je obdivuhodné, jak se tyto, přestože v tak nepříznivých úložných podmínkách, naprosto dobře zachovaly. Kromě různých zlomků to byla dvě celá mamutí žebra, lopatka, stehenní kost, odlomené hlavice dlouhých kostí, několik obratlů a dalších kostí mamutích. Z ostatních druhů je pak nutno uvésti rozbitou lebku rosomáka, čelisti zajíce, obratle vlka, celou tlapu lva a hlavně kosti koně. Ve střední části výkopu ležely přes sebe zkříženy dvě koňské lebky, z nichž spodní patřila zřejmě menšímu jedinci nebo hříběti, odděleně pak jim příslušející spodní čelisti, volně roztroušené stoličky a d. Kostí i ostatní předměty v kulturní vrstvě obaloval zpravidla silný a pevný sintr.

K těm ostatním památkám, které ležely rovněž v blízkosti ohnišť, patří drobné zlomky barviva, hrudky pálené hlíny, leč zatím jen bez zjevných stop modelace, a především industrie kamenná, ze všech druhů nálezů přirozeně nejhojněji zastoupená. Z celkového počtu 1118 kusů je 300 vhodných pro typologickou klasifikaci, ostatní jsou úštěpy, zlomky a průvodní předměty kamenné výroby, jež byla prokázána ve střední části výkopu velkou koncentrací odštěpků, třísek, ale i kamennou podložkou, velkým bucharem, roztráštěnými valouny a jádry. Ve srovnání s industrií sídliště Pavlov I se zdají být zdejší nástroje větších rozměrů a bez charakteristické účasti drobnotvarých kusů. Jinak budou zřejmě velmi blízkého typologického složení. Ozdobné předměty zastupují různé schránky měkkýšů z třetihorních vrstev (5 Dentalií, Cerithia, Turitelly a d.) opatřené otvory stejně jako ještě dva vlčí trháky a čtyři zlomky břidličných valounů, rovněž provrtaných. Posledně jmenované předměty připomínají obdobné nálezy, získané v bezprostřední blízkosti na sousední parcele při první sondáži v roce 1960. Kategorii kostěných nářadí zastupuje zatím jen jediný zlomek hrotu z mamutoviny a jedno kostěné šídlo.

Vlastní kulturní vrstva stanice Pavlov II budí na základě dosavadních zkušeností dojem krátkodobého stanoviště, neboť neposkytla dosud svým průběhem ty znaky, které jsou běžné pro vrstvu dlouhodobého sídliště. Není však naopak vyloučeno, že takové leží někde v blízkosti. Nasvědčuje tomu zase sám obsah zkoumané vrstvy a pak i další nová zjištění popelovitých poloh s mamutími kostmi o něco výše ve svahu v prostoru velkých stavebních objektů JZD. Poprvé byly zjištěny takové stopy po osídlení při stavbě kravína, podruhé byli na ně upozorněni pracovníci expedice ústavu, když se ve výkopu silážní jámy mezi oběma velkými budovami objevil mamutí kel. V roce 1966 zachytily znovu mamutí kosti výkopy pro patky sloupů nové opravárenské haly ve stejné stratigrafické pozici. Bylo to v horní řadě patek v hloubce asi 3 metry pod původním a již sneseným povrchem. Ve výkopu patky pro střední pilíř ležel široký mamutí kel, poněkud stlačený a rozvleklý soliflukcí, v sousedním výkopu směrem k obci pak silné žebro a obratel.

Otázku významu naleziště Pavlov II a jeho vztahu k ostatním a k hlavním tábořištím v blízkém okolí budeme moci spolehlivě vysvětlit až po pečlivém dalším výzkumu. Avšak i výsledky dosavadních sondáží vedou k zamyšlení, neboť doplňují současné představy o charakteru a o celkové stavbě paleolitických sídlišť pod Pavlovskými kopci.

SONDAGEARBEITEN AUF DER PALÄOLITHISCHEN STATION PAVLOV II Bezirk Bieclav

Bei der Erforschung der paläolithischen Siedlungen unter den Pollauer Bergen wurde das günstige Herbstwetter in der zweiten Oktoberhälfte 1966 zur Durchführung einer neuen Grabung auf der Station Pavlov II (AR XIII, 1961) ausgenützt. Insgesamt legte man acht kleine Feststellungs-sonden auf dem Grundstück von V. Michna, der auf der restlichen Fläche seines Feldes in absehbarer Zeit, neuerdings einen Weingarten anlegen will. Es handelte sich also im Grunde um eine Rettungsaktion, denn die Kulturschicht liegt hier in Abrissen und in Trümmern nur seicht unter der Oberfläche und ist zum Grossteil bereits früher bei der Bebauung zerstört worden. Von dieser Tatsache sprachen wiederum die Ergebnisse von fünf Sonden. Es zeigte sich, dass man auf einem grossen Teil der untersuchten Parzelle aus der Kulturschicht nichts mehr retten kann. Nur in drei Sonden an der Grenze der benachbarten Parzelle konnte eine paläolithische Kulturschicht, die noch mit einer schwachen ungestörten Lössanwehung überdeckt war, erfasst werden. Eine von diesen Sonden ist dann zu einer kleineren Grabung im Ausmasse von 2×10 Metern vergrössert worden. Auch bei der gegenüberliegenden Grenze der benachbarten Parzelle wurden zwei weitere Feststellungs-sonden gelegt. Diese liessen vermuten, dass die ursprüngliche Oberfläche mit dem Fundhorizont in Richtung zur Gemeinde Pavlov und gegenüber dem Hang unter reinem Löss verläuft, der mehr und mehr an Mächtigkeit gewinnt. In einer Tiefe von 120—180 cm verläuft hier eine aschige Lage mit nur vereinzelt Belegen einer Besiedlung in einer sehr schwachen Verlehmung bis 30 cm über den Überresten der gestörten interstadialen Braunerde, also in den gleichen stratigraphischen Bedingungen wie auf der Hauptsiedlung in Pavlov.

Auf der zu einer Grabung vergrösserten Fläche gelang es eine Gruppe von Knochen, zwei Feuerstellen und eine aschige Schicht mit bis zu 10 cm mächtigen Nestern zu erfassen, an einigen Stellen ohne sichtliche Störung. In Richtung von den Feuerstellen verlor sich diese und dort, wo früher die Weinstöcke angebaut waren, war sie ebenfalls nicht sichtbar. Bei der Grabung konnten auch keine absichtlichen Terrainherrichtungen, besonders verschiedene Eintiefungen festgestellt werden, in denen die Kulturschicht ohne sekundäre Eingriffe hätte erhalten bleiben können. Auch die Feuerstellen wurden nur auf der offenen Oberfläche ohne Eintiefungen angelegt, sie waren jedoch von Gruppen durchglühter Kalksteine umgeben. Um die Feuerstellen konzentrierten sich auch Funde der materiellen Kultur und Tierknochen. Es ist bewundernswert, wie diese gut erhalten blieben, obwohl die Lagerungsbedingungen sehr ungünstig waren. Ausser verschiedenen Bruchstücken waren dies zwei ganze Mammutrippen, ein Schulterblatt, ein Schenkelknochen, abgebrochene Gelenkköpfe langer Knochen, einige Wirbelknochen und weitere Mammutknochen. Von anderen Gattungen wäre der zertrümmerte Schädel eines Vielfrasses, Kiefer von Hasen, Wirbelknochen vom Wolf, eine ganze Löwenpranke und hauptsächlich Pferdeknochen erwähnenswert. Im mittleren Teil der Grabung lagen zwei übereinander gekreuzte Pferdeschädel, von denen der untere offensichtlich einem kleineren Individuum oder einem Füllen angehörte, getrennt dann die dazugehörenden Unterkiefer, frei verstreute Backenzähne u. a. Die Knochen und die anderen Gegenstände in der Kulturschicht waren in der Regel mit starken und hartem Sinter bedeckt.

Zu den anderen Hinterlassenschaften, die ebenfalls in der Nähe der Feuerstellen lagen, gehören kleine Bruchstücke von Farbstoff, Klümpchen aus gebranntem Ton, vorläufig aber ohne sichtbare Modellierungsspuren, und vor allem Steinindustrie, die von allen Fundarten natürlich am meisten vertreten ist. Von der Gesamtzahl 1118 Stück sind 300 für die typologische Klassifikation geeignet, die anderen sind Absplisse, Bruchstücke und Begleitgegenstände der Steinerzeugung, die im mittleren Teil der Grabung durch eine grosse Konzentration von Absplissen, Splintern, aber auch durch eine Steinunterlage, einen grossen Hammer, zerspaltene Roll- und Kernsteine erwiesen ist. Im Vergleich mit der Industrie von der Siedlung Pavlov I scheinen die hiesigen Geräte grössere Ausmasse

zu haben und sind nicht von den charakteristischen kleingerätigen Formen begleitet. Ansonsten werden sie offensichtlich typologisch nahe stehen. Die Ziergegenstände sind durch verschiedene Molluskengehäuse aus tertiären Schichten vertreten (5 Dentalien, Cerithia, Turitella u. a.), die mit Öffnungen versehen sind, ähnlich wie zwei Reisszähne eines Wolfes und durch vier Bruchstücke von Schiefergerölle, die gleichfalls durchbohrt sind. Die letztgenannten Gegenstände erinnern an ähnliche Funde, die in unmittelbarer Nähe auf der angrenzenden Parzelle bei der ersten Sondage im Jahre 1960 gewonnen wurden. Die Kategorie der Knochengерäte ist vorläufig nur durch ein einziges Bruchstück einer Spitze aus Elfenbein und durch einen beinernen Pfriemen vertreten.

Die eigentliche Kulturschicht der Station Pavlov II erweckt auf Grund der bisherigen Erfahrungen den Anschein eines kurzfristigen Lagerplatzes, denn sie gewährte bisher nicht jene Merkmale, die für eine langfristige Siedlungsschicht üblich sind. Es ist umgekehrt jedoch nicht ausgeschlossen, dass eine solche irgendwo in der Nähe liegt. Davon zeugt allein schon der Inhalt der untersuchten Schicht sowie weitere neu festgestellte aschige Lagen mit Mammutknochen etwas höher im Hang, im Raum grosser Bauobjekte der LPG. Zum erstenmale sind derartige Besiedlungsspuren beim Bau eines Kuhstalles festgestellt worden, ein anderesmal wurden die Mitglieder der Instituts-Expedition auf diese aufmerksam gemacht, als bei der Grabung einer Silagegrube zwischen den beiden grossen Gebäuden ein Mammutstosszahn zum Vorschein kam. Im Jahre 1966 wurden wiederum Mammutknochen beim Erdaushub für Sockel der Säulen einer neuen Reparaturwerkstätte in gleicher stratigraphischer Position erfasst. Dies war bei der oberen Reihe der Sockel in einer Tiefe von ca 3 Metern unter der ursprünglichen und bereits abgetragenen Oberfläche der Fall. Im Fundamentaushub für den mittleren Pfeiler lag ein breiter Mammutstosszahn, etwas flach gedrückt und Solifluktion verschleppt, im angrenzenden Aushub in Richtung zur Gemeinde befand sich eine starke Rippe und ein Wirbelknochen.

Die Frage der Bedeutung des Fundortes Pavlov II und seine Beziehungen zu den anderen Hauptlagerplätzen in der nächsten Umgebung werden wir verlässlich erst nach einer weiteren sorgfältigen Grabung klären können. Aber auch die Ergebnisse der bisherigen Sondagen führen zu Erwägungen, denn sie ergänzen die bisherigen Vorstellungen von dem Charakter und dem Gesamtbau der paläolithischen Siedlungen unter den Pollauer Bergen.

NÁHODNÉ NEOLITICKÉ NÁLEZY Z BŘEZNÍKU

Okres Třebíč

RUDOLF TICHÝ

Na podzim roku 1964 nalezli žáci ZDŠ Miroslav Bok a Lubomír Jaroš jižně od obce Březník, na mírném severním svahu v trati „Záhumenice za volnou stranou“, několik kamenných nástrojů. Nálezy předal Archeologickému ústavu ČSAV v Brně dne 5. 5. 1966 Fr. Dobrovolný, učitel dějepisu na ZDŠ Březník.

Popis nálezů:

1. Poškozený masivní mlat z krystalické břidlice tmavozelené barvy. Má klenutý hřbet a plochou podstavu, na jednom konci je nepravidelně zaoblený, používaním (recentním?) jsou zde vytvořeny dvě plochy, které svírají tupý úhel, při druhém konci (týlní část) je dochována část prvrtu a zbytky zaobleného týlu. Rozměry: délka cca. 8,5 cm, výška 4–4,5 cm, šířka 6,5 cm, průměr otvoru 2,5 cm.
2. Část úzké kopytovité sekerky trapezovitého tvaru z krystalické břidlice tmavozelené barvy. Oba konce jsou odlomené, hřbet i podstata jsou klenuté (průřez těla je tedy oválný). Rozměry: dochovaná délka 7 cm, výška 2,5 cm, šířka 3–4 cm.
3. Valounek jurského rohovce hnědé barvy se zachovanou korou. Broušené nástroje ad 1 a 2 jsou neolitického stáří (mladší neolit).

NEOLITHISCHE FUNDE AUS BŘEZNÍK

Bezirk Třebíč

Im Herbst 1965 fanden die Schüler M. Bok und L. Jaroš, südlich der Gemeinde Březník in der Flur „Záhumenice za volnou stranou“ einige Steinwerkzeuge, die vom Lehrer Fr. Dobrovolný am 5. 5. 1966 dem AÜ ČSAV Brno übergeben wurden. Es handelt sich um

1. Ein massives beschädigtes Steinbeil aus kristallinischem Schiefer, mit einer Öffnung (Ø 2,5 cm) nahe des abgerundeten Nackens, das andere Ende ist ebenfalls abgerundet. Masse: Länge ca. 8,5 cm, Höhe 4–4,5 cm, Breite 6,5 cm.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1966

Vydává: Archeologický ústav ČSAV, pobočka v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor: Prof. dr. Josef Poulik, DrSc.

Redaktoři: Dr. J. Říhový a dr. I. Peškař

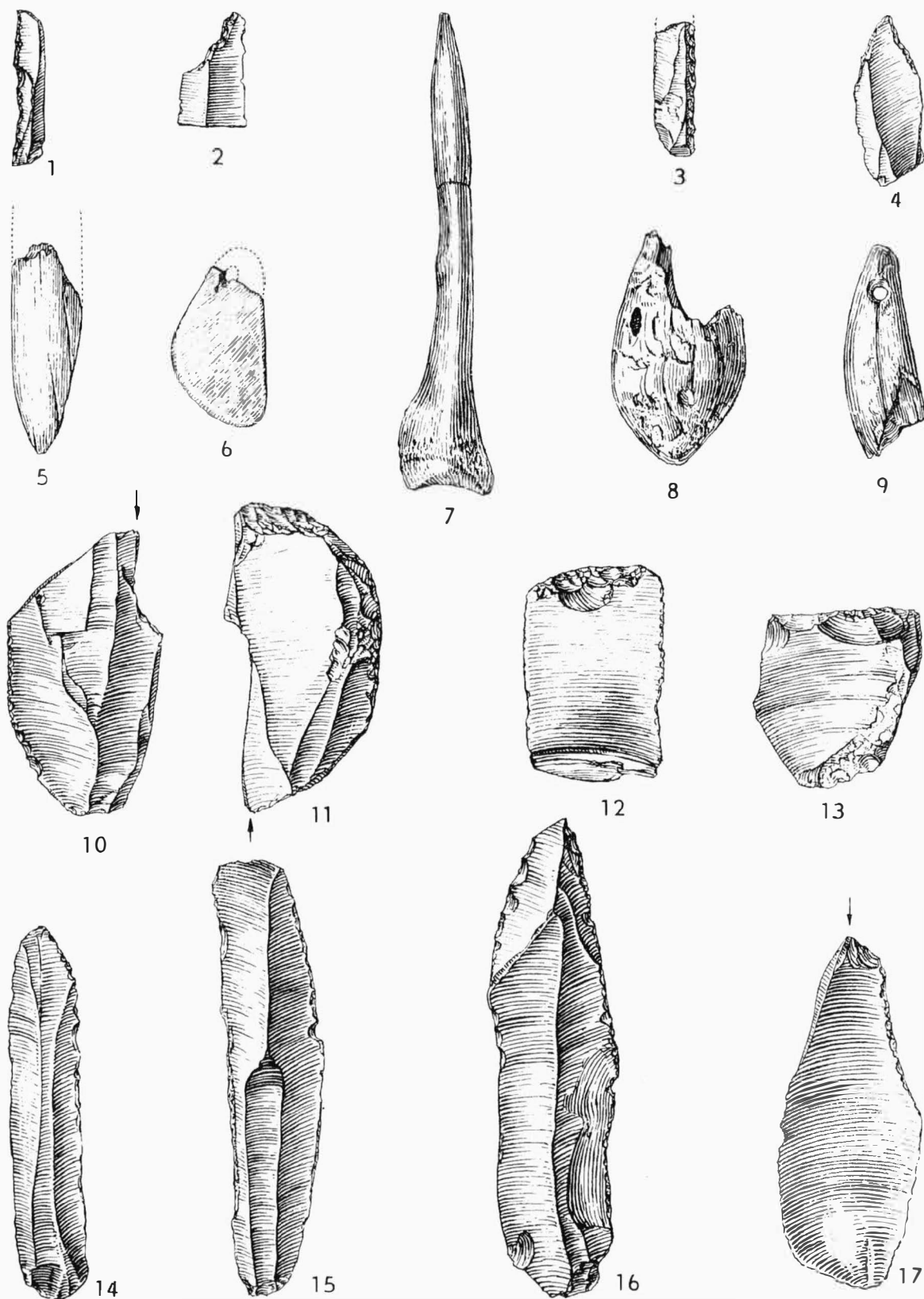
Překlady: Dr. R. Tichý a E. Tichá

Kresby: B. Ludikovská

Na titulní stránce: Bronzové kování ze slovanského hradiska v Mikulčicích

Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21

Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné.

Tab. 3

Pavlov II (o. Břeclav). Výběr paleolitických kamenných nástrojů a ozdobných předmětů. — Auswahl paläolithischer Steinwerkzeuge und Ziergegenstände. 1—17 = 1/1.